

2022 • DECEMBER

MARIËNBURG

JAAR 39 • 05

MAGAZINE

VAN EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN

HOOP IN TIJDEN VAN CRISIS

KERST: VREDE OP AARDE

PERSOONLIJK PACIFISME

OVER GASTVRIJHEID EN TROOST

VERDER OP HET SYNODALE PAD

COL OF ON

MARIËNBURG MAGAZINE VAN
EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN
IS EEN UITGAVE VAN MARIËNBURG,
VERENIGING VAN KRITISCH
KATHOLIEKEN, EN VERSCHIJNT
VIJF MAAL PER JAAR. OVERNAME
VAN ARTIKELEN IS TOEGESTAAN NA
OVERLEG MET DE REDACTIE.

© 2022 MARIËNBURG
ISSN1878-8734

WEBSITE

www.marienburgvereniging.nl

REDACTIE

eindredacteur: Arthur van Tongeren

redacteuren:

Henk Baars

Tom van den Beld

Michel Besnard

Riet Bos

Erik Jurgens

Gerard Swüste

REDACTIE-SECRETARIAAT

redactie@marienburgvereniging.nl

VORMGEVING

N-ything Design, Boxmeer

DRUK

Rekafa drukkers, Venlo

LIDMAATSCHAP / ABONNEMENT

Lidmaatschap van Mariënburg inclusief
abonnement op Mariënburg Magazine:
€ 35,- per jaar.

Abonnement zonder lidmaatschap:

€ 25,- per jaar.

Proefabonnement: 3 nr's voor € 15,-

Losse nummers: € 5,-

Aanmelden bij het secretariaat of via de
website.

IBAN: NL77 RABO 0329 9215 68

BIC-code: NLRABO2U

Mariënburg is ANBI erkend.

BESTUUR MARIËNBURG

Harrie van den Akker, voorzitter,
06-48590171

Riet Bos, penningmeester, 06-43928591

Nicole Buijendijk, secretaris, 030-2751989

Walther Burgering, lid, 06-2956 2865

Henk Peters, lid, 06-4296 1868

bestuur@marienburgvereniging.nl

SECRETARIAAT

Het Fort 29

5581 AB Waalre

040-8442967

secretariaat@marienburgvereniging.nl

04

HOOP IN TIJDEN VAN GELOOFSCRISIS

Over Tomáš Halik

TOM VAN DEN BELD

07

MIJN PACIFISME - een onmogelijke opgave

ROB VAN ESSEN

11

GASTVRIJHEID

ARTHUR VAN TONGEREN

13

VREDE OP AARDE

ROEL POMP

17

TROOST

RIA SCHOENMAKERS - VAN OSCH

20

SYNODALE PAD LOOPT TOCH VAST IN
KERKERS

WALTER BURGHERING

23 | Een brief aan de paus

EN VERDER...

10 Erik Jurgens: Samenzwering

16 GRENZELOOS GELOVEN | Hittstress en Oekraïne

19 KERKELIJKE MERKWAARDIGHEDEN | Tom van den Beld -
Verdwenen woorden

24 Huub Schumacher: Om tot een echte geboorte te komen

De redactie van Mariënborg Magazine wenst alle lezers een:

Zalig kerstfeest en een gelukkig en gezegend 2023!

CADEAU-IDEE

Bent u nog op zoek naar een cadeau voor onder de kerstboom?

Geef eens een abonnement op [Mariënborg Magazine!](#) Meer informatie over mogelijkheden en prijzen vindt u op de pagina hiernaast.

HET EERSTVOLGENDE NUMMER VERSCHIJNT MEDIO MAART 2023. BIJDAGEN UITERLIJK 15 JANUARI AAN HET REDACTIE-ADRES.

LUIS IN DE PELS

In november was er het zogeheten ad-limina-bezoek van de Nederlandse bisschoppen aan 'Rome' om verslag uit te brengen over de stand van zaken in onze kerkprovincie. Wat zou Rome, de paus voorop, bijvoorbeeld zeggen over de Nederlandse bijdragen aan het synodale proces? Deze zomer heeft immers niet alleen onze kerkprovincie haar officiële synodale rapportage ingestuurd, maar hebben op zijn minst ook onze vereniging en het Netwerk Katholieke Vrouwen ieder hun bijdrage naar Rome opgestuurd. We hadden hoop dat er iets naar buiten zou komen over hoe Rome aankijkt tegen de ongefilterde wensen van 'gewone' katholieken.

Wensen over de rol van de vrouw, de erkenning van andere relaties dan het eeuwigdurende huwelijk tussen een man en een vrouw, over celibaat, de rol van leken in de kerk, de opvang van vluchtelingen, de groeiende armoede en achterstand van grote delen van onze maatschappij, en – *last not but least* – over *Fratelli tutti* en *Laudato si'*. De paus geeft ons hoop, want hij spreekt steeds over 'tutti' (alle) en over compassie.

Maar de aandacht van de pers ging vooral uit naar het recente boek van kardinaal Eijk over seksualiteit en naar diens pleidooi voor een gender-encycliek waarin de paus de oude leer zou moeten herhalen. Er was ook veel aandacht voor de Nijmeegse Radbouduniversiteit die in de ogen van Rome toch nog steeds katholiek is, in weerwil van de kardinaal. Veel foto's en H. Missen ook, maar weinig over de wensen in onze synodale bijdrage over de missie van geloof en kerk in de maatschappij en over intern-kerkelijke kwesties. En dan was er, naast het ad-limina-bezoek, ook nog de nieuwe brief over het afbouwen van woord- en communiediensten in het aartsbisdom.

Blijf dan maar 'ns stil als Mariënborg. En dus kwam er een persbericht dat uiting geeft aan de teleurstelling over het niet gehoord worden. Mariënborg zoekt niet de confrontatie maar wil focussen op de wortels van ons geloof, toen delen en diaconie nog werkwoorden en kernwaarden waren. *Ubi caritas et amor, deus ibi est*. Mariënborg zoekt wel degelijk de communicatie met de bisschoppen hierover. Maar waar is het luisterend oor waarop de paus doelde toen hij het synodale proces startte?

Dus toch maar weer even de rol opgepakt van luis in de pels.

TER-
ZIJ-
DE

TEKST
TOM VAN DEN BELD
FOTO
STOCK

Zijn er in deze tijd waarin het christelijk geloof, zeker in onze streken, in een crisis lijkt te verkeren, nog strijdbare theologen te vinden? Het lijkt soms dat theologie 'uit' is. Grote namen zoals in de tijd van het Tweede Vaticaans Concilie kom je weinig tegen. Maar er zijn en blijven 'profeten'. Wie zeker onder hen gerekend mag worden is de Tsjechische priester en schrijver Tomáš Halík. Hij is theoloog en hoogleraar filosofie en sociologie in Praag en in de VS.

Hoop IN TIJDEN VAN GELOOFSCRISIS

Over Tomáš Halík

Halík is geen abstract theologisch denker, maar iemand die met beide benen in de huidige samenleving staat. Omdat hij opgegroeid is in een atheïstische omgeving, het communistische Tsjecho-Slowakije, en zelfs in het geheim priester is gewijd, heeft hij kunnen ervaren wat 'geloven tegen de stroom in' betekent. Juist daarom weet hij te verwoorden wat geloven betekent in een samenleving die meer en meer God op afstand heeft gezet.

Hier in Nederland kennen wij hem sinds een aantal jaren vooral als schrijver van een aantal indringende boeken rond geloofsbeleving in tijden waarin geloven niet meer vanzelfsprekend is en zelfs door velen als achterhaald wordt gezien. Onze tijden dus.

Het is de moeite waard om hier de aandacht op hem te vestigen, als een uitnodiging om hem te gaan lezen. Dit te meer omdat hij, ook voor niet theologisch geschoolden, toegankelijk en inspirerend schrijft. Zijn publicaties zijn doortrokken van werkelijkheidszin en in hoge mate inspirerend.

In zijn drie belangrijkste werken verbindt hij de centrale begrippen van het christelijk geloof, namelijk geloof, hoop en liefde, met elkaar. In *Geduld met God* (2014) staat geloof centraal en vooral de daarmee gepaard gaande twijfel. In *Niet zonder hoop* (2019) verbindt hij geloof en hoop als onverbreekbaar aan elkaar. Hierover straks meer. *Ik wil dat jij bent* (2017) gaat dan over de belangrijkste goddelijke deugd: de liefde. Daarnaast zijn van hem nog in een Nederlandse vertaling verschenen: *Raak de wonden aan* (2018), over niet zien en toch geloven, *De nacht van de biechtvader* (2016) – met als ondertitel *Christelijk geloof in een tijd van onzekerheid* – en *Theater voor engelen* (2021), over het leven als religieus experiment. Ten slotte is in 2018 nog zijn autobiografie verschenen: *In het geheim geloven* (2020), een titel die in

meerdere betekenissen kan worden gelezen.

Als Nederlandse katholiek moet je wel even wennen aan het schijnbaar dubbele gezicht dat Halík laat zien. Hij is een echt hedendaags gelovige die tegelijkertijd een overtuigd katholiek priester is, trouw aan zijn Kerk en aan 'zijn' paus, in dit geval Johannes Paulus II. Dat is te verklaren uit zijn verleden waarin hij als 'stiekeme' priester moest leven in een volledig atheïstische maatschappij, het communistische Oostblok. Maar hij weet het evenwicht te vinden tussen trouw aan de kerk en openheid naar buiten.

Om een beeld te geven van de denkwereld van Halík en te laten zien hoe inspirerend hij schrijft, gaan we hier wat nader in op zijn boek over de Hoop. Dat doen we, omdat we leven in een wereld in crisis, waarin hoop voor velen ver weg lijkt te zijn.

Tomáš Halík is, naar eigen zeggen, een realist. Realisme wil soms nog al eens dicht aanliggen tegen pessimisme. Is Halík een pessimist? In ieder geval is hij niet erg vrolijk over zijn vaderland Tsjechië, dat na jaren van communistisch bewind een van de meest atheïstische landen van Europa is geworden. Ook is hij niet enthousiast over het hedendaagse seculiere en materialistische Westen en constateert dat pessimisme in de huidige moderne wereld een veel voorkomende levenshouding is. Tekenen van hoop op een betere wereld ziet hij weinig, maar hoop is wel noodzakelijk voor de mens om te kunnen ontsnappen aan het huidige vooruitgangsoptimisme dat hij bankroet verklaart.

Halík verbindt hoop onverbreekbaar met geloof. Een wereld zonder geloof, zoals de westerse wereld in toenemende mate lijkt te zijn, is in zijn ogen ten dode opgeschreven. Deze wereld heeft weer geloof nodig en dat geloof is alleen te "ontsluiten via de hoop" (en, zoals hij elders betoogt, via de liefde). We leven nu in een wereld waarin "zoveel mensen on-toegankelijk blijven voor het Bijbelse geloof." Daar is alleen iets aan te doen, wanneer we weer hoop kunnen hebben, en geen hoop zoals in 'dat het morgen een beetje beter mag gaan', maar hoop op een wereld waarin God als uiteindelijke bestaansgrond wordt (h)erkend.

"Als een atheïst zegt", aldus Halík, "God is er niet, God is hier niet', dan kan ik het onder één enkel groot voorbehoud met hem eens zijn: Hij is hier *nog niet*. Hij is niet hier, zoals de toekomst hier niet is. Hij is hier echter al wel op de manier waarop onze toekomst er al is. We zien haar niet, we kennen haar niet, we hebben de regie er niet over. Toch zijn wij er existentieel afhankelijk van."

Zo verbindt Halík de toekomst van de wereld noodzakelijk met God. Geloof in God is geloof in de toekomst en andersom. Maar geloof kan niet zonder Hoop. Als God

een mysterie is en wij de toekomst niet kennen, is de deugd van de hoop de sleutel voor beiden. Geloven betekent ook wezenlijk verwachten, ook tegen alle schijn in.

Dat is het centrale thema van Halík waarover hij schrijft in het eerste hoofdstuk van zijn boek. Hier schetst hij het perspectief waarmee de (gelovige) mens in de wereld zou moeten staan.

Maar kunnen we dat ook? In de volgende hoofdstukken gaat hij daar verder op in. In het tweede hoofdstuk beschrijft hij de crisis waarin de wereld zich vandaag de dag bevindt. Waarna hij zich afvraagt of en hoe de religie terugkeert in onze samenleving. Daarvoor zijn er aanwijzingen, maar wat betekenen die? We zien enerzijds een hang naar esoterisme, maar ook fundamentalisme in christendom en in de andere grote godsdiensten. Wat betekent dat? Zijn dat tekenen van Hoop of zijn het vluchtroutes uit een onzekere wereld? Zich bepalend tot het christendom constateert hij in ieder geval dat dit in grote delen van Europa een periode van crisis doormaakt. Als burger van een van de meest atheïstische landen van Europa, Tsjechië, voelt hij dit als geen ander. Maar crisis kan ook, wat Halík noemt, “de bakermat van de hoop” zijn. Maar dan moet dat niet de hoop zijn op uitzicht op korte termijn, want dan kom je terecht in die esoterie en dat fundamentalisme. Het gaat om *eschatologische hoop*, de hoop die deel uitmaakt van de drie grote deugden: geloof, hoop en liefde. Deze drie zijn de grondslag van heel ons leven. Als je je realiseert dat hierin uiteindelijk God te vinden is, door de crisis heen, dan kun je ook in grotere vrijheid, mildheid en verdraagzaamheid kijken naar je eigen christelijke gemeenschap. In het geval van Halík (en van ons Mariënburgers!) is dat de katholieke kerk. Halík zegt daar

zelf over: “Sinds in mijn relatie tot de kerk de eschatologische hoop de boventoon voert, ken ik niet meer die nervositeit van hervormers die hun hoop slechts gevestigd hebben op de korte termijn en op vaak twijfelachtige doelen, zoals de ‘democratisering van de kerk’, het innemen van een of andere positie in de kerkelijke hiërarchie, de invloed van een of andere beweging enzovoort.”

Halík wijdt vervolgens enkele hoofdstukken aan, wat je zou kunnen noemen, de riskante aspecten van de hoop. Er wordt heden ten dage veel getwijfeld aan het bestaan van God überhaupt. En inderdaad, áls Hij al bestaat, is Hij een mysterie. We kunnen ons bij Hem niets voorstellen. Toch is er steeds een ‘misschien’, ook atheïsten kunnen zijn niet-bestaan niet bewijzen. Er rest slechts het geloof, dat steun vindt bij de hoop. Halík laat zien dat alleen de hoop ons in staat stelt de risico’s van het leven aan te gaan. En dan kun je geloven in wonderen, dan is zorg voor armen en behoeftigen een teken van hoop, dan is het afleggen van beloften voor het leven, zoals religieuzen doen, alleen mogelijk als je hoopt. De hoop tilt ons als het ware op uit het raadsel van het leven en biedt perspectief. De hoop maakt geloven zinvol. Sterker nog, geloven kan niet zonder hoop. Geloven is nu eenmaal: je onvoorwaardelijk overgeven aan het ‘misschien’, een sprong in de diepte van het mysterie van God. Dat kan *Niet zonder Hoop*, zoals de titel van dit boek luidt.

De gedachten van Tomáš Halík kunnen een steun zijn bij ons zoeken naar geloven tegen de stroom in van een samenleving waar God schijnbaar naar de achtergrond is verdwenen, en onze ogen openen voor hoopvolle perspectieven. ●

Halík is een echt hedendaags gelovige die tegelijkertijd een overtuigd katholiek priester is

MIJN PACIFISME

— een onmogelijke opgave

ONGEWILD RAAKTE IK RECENT BETROKKEN BIJ EEN DISCUSSIE OVER 'MIJN PACIFISME'. IN 1965 WEIGERDE IK MILITAIRE DIENST EN TIJDENS DE KEURING IN DE KAZERNE VAN AMERSFOORT DEELDE IK BROCHURES UIT VAN KERK EN VREDE. HET WERD NIET OP PRIJS GESTELD.

Tijdens het recruiteringsgesprek zei ik dat de navolging van Jezus mij niet toestond het leven van anderen te nemen. Paradoxaal genoeg zagen mijn bijbelgetrouwe 'bijbelclub-tantes' het als een daad van ongehoorzaamheid aan God: 'staat er niet in Romeinen 13....?' Maar ook mijn buitenkerkelijke familie was verontrust: 'Ben je soms communist?' Ik kan wel zeggen dat dat laatste later wel even lonkte, maar de schending van mensenrechten op Cuba en in het Oostblok deden mij die laatste stap niet zetten. Als 'kerkzoeker' werd ik geïnspireerd door Jan Buskes en Krijn Strijd, die links uit de pas liepen maar afstand hielden van ideologische gelijkhebberij. Mijn Amsterdamse jaren als hulpprediker, later predikant, van de Elthetokerkgemeente, werden overschaduwd door de politieke en theologische polarisatie. Mijn mentor en wijkpredikant, Arie Spijkerboer, liet mij kennismaken met de theologie van Karl Barth. Ik ben hem daar nog steeds dankbaar voor.

Wij mogen Christus niet annexeren voor onze (politieke) idealen, maar het gaat wel om de politieke dienst aan God. Als 'zij-instromer' in de theologie, met evangelische wortels, kostte inburgeren in de Hervormde Kerk enige moeite. Dat gemeenteleden van Eltheto meeliepen in de grote vredesdemonstraties van 1981 en 1983 moest ik wel uitleggen. Dat we, voorafgaande aan de demonstratie, een korte gebedsdienst hielden wekte verwondering. 'Doe je dat om wie aarzelen mee te krijgen?' Nee, want volgens mij horen gebed en inzet voor de vrede bij elkaar. Voorbeeldig voor mij waren in die jaren de Sojourners in Amerika, die zowel met de broeders Daniël en Philip Berrigan als met Henri Nouwen optrokken. Bevreemding was er ook bij de voorgangers en evangelisten van het Evangelisch Contact, een maandelijks uitwisseling en gebedstijd. 'Je laat je op sleeptouw nemen door communisten!' Onder de collega's werden wenkbrauwen gefronst omdat wij met Youth for Christ en Jeugd Met een Opdracht missionaire initiatieven opzetten. Ook was ik – komend uit de verslavingszorg – betrokken bij De Regenboog, een initiatief vanuit YFC en JMO, door de predikanten Paul Aalders van de Willem de Zwijgerkerk en Douwe Wouters gesteund. Verkondiging in woord en daad onder de talloze jongeren, ook uit het buitenland, die in het Vondelpark en op de Dam neerstreken. Preventie en hulpverlening vanuit een evangelische motivatie. In evangelische kring ontstond later wel discussie, omdat De Regenboog – om aids en hepatitis tegen te gaan – een 'spuitenomruil' in het leven riep. 'Fout! Als je drugsgebruik en verslaving bestrijdt, deel je geen schone spuiten uit.' Van 'woke' en Ongehoord wisten we toen nog niet, maar het resultaat was hetzelfde: jij hoort niet bij de club.

OEKRAÏNE – WE HEBBEN GESLAPEN

Met Pinksteren publiceerde Kerk en Vrede een open brief: *Voor het te laat is*. Als redactielid van *De Vredesspiraal* werd ik twee dagen tevoren gevraagd mede te ondertekenen.

Uiteraard was de oorlog in Oekraïne steeds in gedachten. In gebeden en preken en in geschrifte heb ik mij niet onbetuigd gelaten. De tekst van de ‘open brief’ lezend had ik mijn aarzeling. Ik deelde die met degene die mij benaderd had en hij zei: ‘Ik kan mij jouw aarzeling voorstellen. Even goede vrienden.’ In de pers kreeg Kerk en Vrede van sommigen onder uit de zak. Stefan Paas publiceerde een stuk dat ik theologisch populistisch vond. Ik heb mij niet in die discussie gemengd, want ik ken de argumenten zo langzamerhand wel die pacifisten tegengeworpen krijgen. Erger vond ik dat onze politici de inval in Oekraïne gebruikten om als in een Pavlovreactie ‘te wapen’ te roepen.

Onze defensiebegroting moest naar 2 procent – wat bij aantreden van dit kabinet als onhaalbaar gezien werd. Er werden nog meer peperdure F35-toestellen aangeschaft, geschikt om – tegen de wens van de Kamer indertijd – kernwapens te lanceren. Voor *Kerk in den Haag* schreef ik een artikel onder de kop: ‘Slappend rijk geworden’. Waar in de open brief van Kerk en Vrede de oorlog wordt geduid als een “ouderwetse strijd tussen Amerika en Rusland met Oekraïne als terrein”, heb ik willen aangeven dat de Nederlandse/Europese politiek Rusland heeft laten begaan als het om mensenrechten gaat. De economie (Gazprom) had prioriteit. Sancties bleven uit, ondanks het optreden in Tsjetsjenië, Georgië en de Krim. De usurpator Poetin kon gewoon zijn gang gaan, critici werden vermoord, binnen en buiten Rusland. In het septembernummer van *De Vredesspiraal* stond een gesprek met mij naar aanleiding van mijn boek *Toen was geloof niet meer gewoon*. De redacteur vroeg mij waarom ik de open brief niet getekend had en ik heb daar summier op geantwoord.

Het resulteerde in een (sympathieke) reactie van het bestuur, waarin mij verweten werd al te gemakkelijk kritiek op Kerk en Vrede over te nemen (ik reageerde op het concept!) en dat ik afbreuk deed aan het eigen, alternatieve geluid van Kerk en Vrede. Ik had natuurlijk mijn mond kunnen houden, maar eerlijke vragen verdienen eerlijke antwoorden, zo leerde ik van Spijkerboer.

BLIJF DE AARDE TROUW

Uit het bovenstaande blijkt hopelijk dat ook na mijn dienstweigering het denken is doorgegaan. Thuis ben ik opgevoed met verhalen over de oorlog. Mijn oom, bij het gewapend communistisch verzet, werd op Dolle Dinsdag (1944) in

Vught vermoord. Zojuist las ik het prachtige eerbetoon van Dieuwertje Blok aan haar moeder: *Dragelijke lichtheid*. Wat mij het meest raakte waren de dagboekfragmenten van een 16-jarige die in 1939 geen idee had van wat de Joden boven het hoofd hing. Flirten, fuifjes, naar school gaan. Het boek sluit af met ‘een monumentje’. Dieuwertje heeft nagespeurd hoe het al die in de dagboeken genoemde mensen is vergaan. Sommige verlieten ons land op tijd, andere doken onder of wachtten af: ‘misschien valt het mee’. Al die namen van gewone mensen, *ships that pass in the night*, waarvan er zoveel in Hitlers vernietigingsindustrie verdwenen. En de mensen die overleefden, zonder familie, thuisloos en overgeleverd aan kille ambtenarij. Al het mogelijke moet worden gedaan om te voorkomen dat de mensenrechten opnieuw onder onze ogen het loodje leggen. Daarom moet met nadruk gesteld worden dat pacifisme niet naïef is of wereldmijdend. Pacifisten hebben, met vele anderen, geen antwoord op de ethische dilemma’s waar oorlog en geweld ons mee confronteren. Onze antwoorden, vanaf de tribune gegeven, kunnen alleen maar voorlopig zijn en vatbaar voor kritiek. Het existentiële antwoord wordt gegeven door degenen die voor de onontkoombare keuze tussen het goede en het verwerpelijke gesteld worden.

PACIFISTEN WILLEN DE OORLOG VOOR ZIJN

Ik vond het trouwens wel opmerkelijk dat, na het uitbreken van de oorlog in Oekraïne, in de pers de vraag gesteld werd wat *pacifisten* hier voor antwoord op hadden. Alsof zij die ‘afschrikking’ en ‘gewapend ingrijpen’ rationele antwoorden vinden, niet gevraagd moet worden wat ze denken te bereiken.

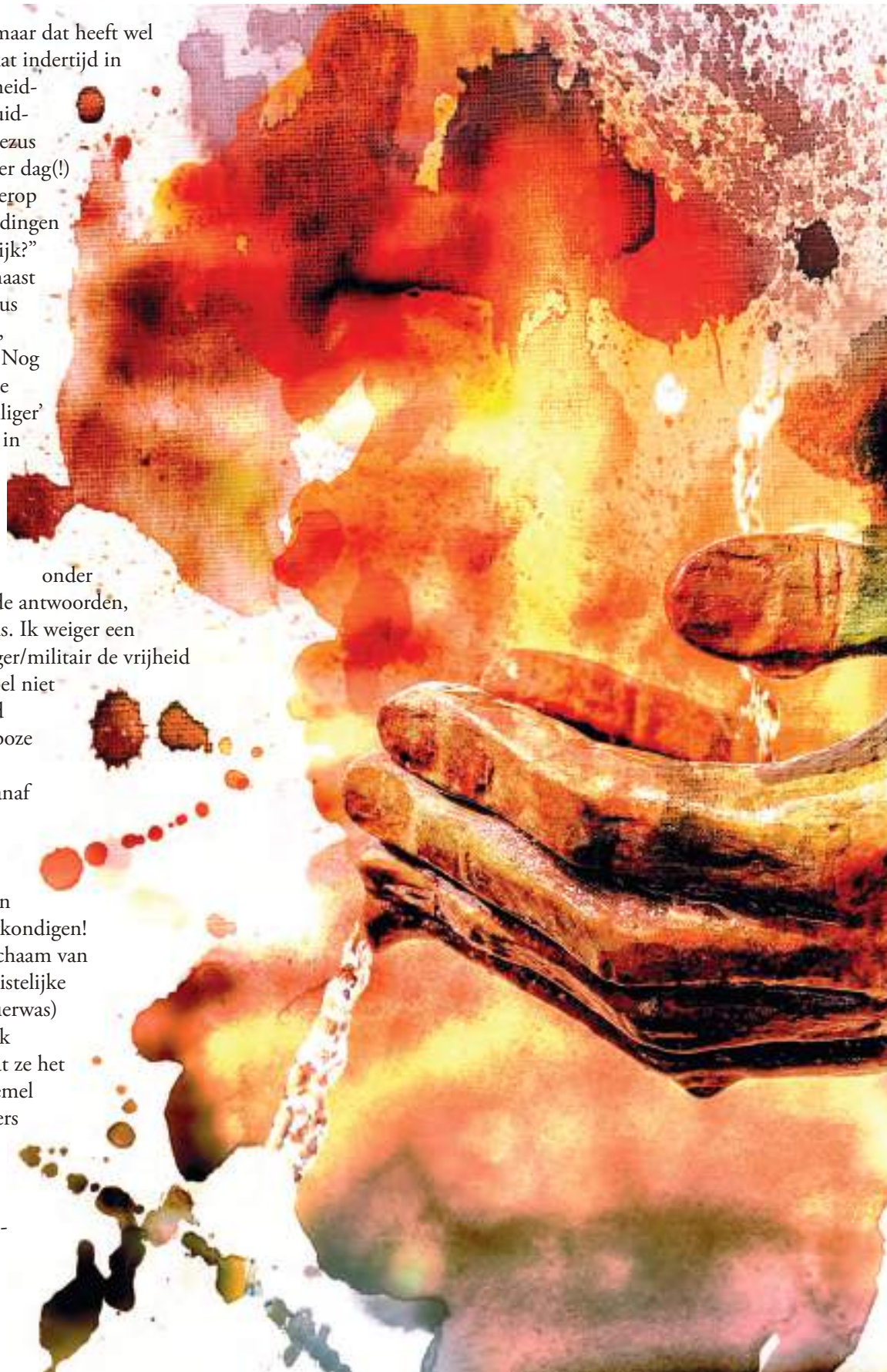
Militair ingrijpen in Vietnam, Irak, Syrië en Afghanistan heeft ontelbare burgerslachtoffers gekost en weinig mensenrechten opgeleverd. Of ik, als Oekraïens burger, mijn leven in de waagschaal had gesteld om de dictator gewapend te bestrijden? Wellicht uit wanhoop geboren. Het is toch onverteerbaar wat daar wordt aangericht.

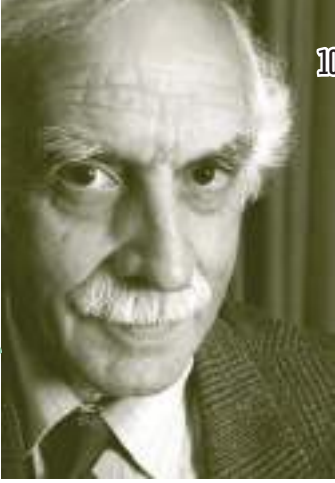
Maar ik realiseer mij terdege dat die Russische jongens heel vaak niet wisten waar ze in gedumpt waren. Aan beide kanten van het front draait de gehaktmolen op volle toeren. Soldaten sneuvelen of keren voor hun leven misvormd naar huis terug.

Ik woon in Nederland en het is mijn hele leven al vrede hier. In de politiek ben ik niet gegaan, want dat is een vak en vereist kennis die ik niet heb. Deskundigen die ik hoog heb geven ook tegenstrijdige analyses. Daarom ben ik ook wars van elke vorm van partijpolitiek op de kansel.

Mijn keuze voor pacifisme is allereerst gehoorzamen aan Jezus’ opdracht vreedstichter te willen zijn. Het gaat tegen-

woordig veel over ‘verbinden’, maar dat heeft wel een prijs! Bisschop Tutu heeft dat indertijd in praktijk gebracht met de Waarheid- en Verzoeningscommissie in Zuid-Afrika. Recent preekte ik over Jezus die ons oproep om zeven keer per dag(!) te vergeven. Na afloop werd ik erop aangesproken. “U zei er mooie dingen over. Maar dat is toch onmogelijk?” Het was even stil. Toen zei ik, haast tegen eigen overtuiging in: “Jezus vraagt van ons het onmogelijke, opdat wij het mogelijke doen.” Nog nadenkend, 16 jaar oud, over de vraag of ik ‘Kortverband vrijwilliger’ zou worden in het leger, ben ik in één nacht bekeerd. Ik las een boek dat mijn geloof op zijn kop zette. Van hemelverlangen naar ‘Is het Koninkrijk Gods werkelijkheid?’ Hier en nu, onder ons! Mijn pacifisme heeft niet de antwoorden, maar blijft in de buurt van Jezus. Ik weiger een ethiek te dopen die mij als burger/militair de vrijheid geeft te doen, wat mij als discipel niet is toegestaan: kwaad met kwaad vergelden, de naaste haten, de boze drift de vrije loop laten. Het is opvallend dat de Kerk vanaf het vroegste begin de ambten van priester en predikant niet verenigbaar vond met het militaire bedrijf. Geen bloed aan de handen van wie de vrede verkondigen! Voor mij is de gemeente het Lichaam van Christus dat vrede deelt, de christelijke deugden beoefent (Stanley Hauerwas) en de droom van het Koninkrijk uitleeft en verwacht. Zonder dat ze het pacifisme noemen zijn er, de hemel zij dank, tallozen die dwarsliggers en tegensprekers durven zijn, activisten en mystici. Als het onmogelijke strandt, doen ze al het mogelijke. Zalig de vrede-stichters. ●

ERIK JURGENS

SAMENZWERING

Is religie een soort samenzwering? De filosoof Karl Popper vond van wel. Hij bedacht in 1945 het begrip 'complot-theorie'. Aanhangers daarvan stellen immers dat niks wezenlijks gebeurt in onze samenleving zonder dat machtige groepen het zo hebben opgezet, zij het achter de schermen. Dit zeggen zij zonder een snippertje bewijs te leveren. Er lopen ook in onze dagen zulke halvegaren rond, zelfs in het parlement. Zo bestaat de hele COVID-pandemie niet, zeggen ze. De ophef daarover is werk van de miljardair Bill Gates en andere samenzweerders, dit om ons in hun belang te knechten. Popper vraagt zich af waar dit denken vandaan komt. Hij wijt het aan werelds worden van religieus geloof. Immers in dat geloof is er een Albestierend Opperwezen dat ons doen en laten bepaalt. Daarvoor bestaat evenmin een snippertje bewijs. Popper stelt daarom dat het waanidee – te weten dat wezenlijke gebeurtenissen ergens welbewust door machtigen georkestreerd zijn – terug te voeren is op religieuze opvattingen. Die opvattingen waren gemeengoed in alle oude godsdiensten. Begrijpelijk, van natuurwetten had men geen idee. Dus moesten er als verklaring goden in het spel zijn die telkens de loop der dingen bepaalden. Tijdens grote droogte werden offers gebracht aan de Regengod, om hem gunstig te stemmen. Zo ontstonden de eerste gemeenschappen van de oermens, zo veronderstelt men, in dit samen geloven in goden die het voor het zeggen hebben. Wie niet meer in goden gelooft, maar wel gelooft dat vele gebeurtenissen niet bij toeval of op grond van natuurwetten plaatsvinden, die zoekt het bij complotten gesmeed door duistere machten in de samenleving zelf. Toen het christendom ontstond, en de oude goden verbleekten, namen de kerken hun rol over. Kerkelijke autoriteiten, die zeiden namens de Eeuwige te spreken, schreven de nieuwe gelovigen voor hoe ze zich moesten gedragen. Eeuwenlang leefde om begrijpelijke redenen dit verklaringsmodel zo voort. Het is deze voortgezette gelovigheid die Popper laat overgaan in een geheel wereldse gelovigheid, nu in complotten van machtigen die over ons willen heersen.

Het verschil met onze christelijke God, vinden wij, ligt daarin dat Hij juist wil dat alle zielen de zaligheid verwerven. Dan moeten we ons op aarde wel gedragen naar de voorschriften van hen die in de kerken leidende rollen hebben, de 'samenzweerders'. Hoe het ook zij, het is wel om ons uiteindelijk gelukkig te maken, niet zozeer om ons te onderwerpen. De halvegaren van de complottheorieën zien echter sinistere krachten die er alleen maar op uit zijn om aardse macht over ons uit te oefenen. Dat is een soort religieus geloof. Want bewijs is er niet.

Ik moet bekennen dat ik wat stil werd toen ik dit las, lang geleden al.

Ik was en blijf overtuigd dat het zinvol is om in de navolging van Christus te leven. En dat de grote verhalen van de Bijbel ons daarbij helpen. Popper zag niet het creatieve, maar vooral het onheil dat het kerkgeloof in de westelijke beschaving helaas ook heeft aangericht. Maar die halvegaren met hun bedachte complotten richten alleen maar onheil aan. Zij ontkennen waarheid, gerechtigheid en menselijke waardigheid, zaken die het christendom centraal stelt.

COLUMN.

Gastvrijheid

Zo'n 25 jaar geleden waren we met een kleine delegatie in Passau (Zuid-Duitsland). Lopend door het centrum kwamen we langs een levende kerststal – op zich niets bijzonders in december. Boven de stal een doek met de woorden “*Auch er war Asylant*” (Ook hij was asielzoeker).

Duidelijker en kernachtiger kun je het onderwerp gastvrijheid (of het gebrek daaraan) niet neerzetten. De problemen rond de opvang van vluchtelingen en asielzoekers in vier woorden gekoppeld aan de harde woorden uit het Lucas-evangelie “omdat er voor hen geen plaats was in de herberg.” Bijbel en heden ontmoeten elkaar daar op indringende wijze. Het had hier en nu kunnen zijn, want ook onze huidige omgang met de vreemde in ons midden laat te wensen over. Er lijkt in al die tijd niet veel veranderd. Afgelopen zomer las ik in de krant: “Nederlanders die Oekraïners in huis hebben genomen, willen deze kwijt nu de vakantie nadert.” Kort door de bocht: de hond naar het asiel, de vluchtelingen naar de opvang.

BIJBEL EN VREEMDELINGEN

Terwijl sommige politici bij tijd en wijle oeren over het beschermen van onze joods-christelijke wortels, zijn ze de kern en inhoud daarvan blijkbaar vergeten. Staan immers niet in de Bijbel diverse vermeldingen over hoe om te gaan met vreemdelingen en over het belang van gastvrijheid? Neem het verhaal van de profeet Elia en de weduwe uit Sarefat, die haar laatste beetje meel en olie gebruikt om hem te eten te geven (1 Kon. 17: 8 e.v.). Of de oproep uit Leviticus 19: 33-34, om vreemdelingen goed te behandelen, als waren ze mensen van je eigen volk; “heb hen lief als jezelf, want jullie zijn zelf vreemdelingen geweest in Egypte.” Ook in het Tweede Testament vinden we dit soort aansporingen. Jezus zegt in zijn rede over het laatste oordeel: “jullie zijn gezegend (...) want ik was een vreemdeling en jullie namen mij op” (Mat. 25: 34b.35b). In de brief aan de Hebreeënen lezen we: “En houdt de gastvrijheid in ere, want zo hebben sommigen zonder het te weten engelen ontvangen” (Heb. 13: 2). Die laatste woorden brengen ons het verhaal van Abraham te binnen die bezoek krijgt van ‘drie mannen’, later geïnterpreteerd als JHWH en twee engelen (Genesis 18).

DE TENT VAN ABRAHAM

Dat verhaal over Abraham getuigt van een staaltje gastvrijheid waar we een voorbeeld aan kunnen nemen. Ik kwam het weer tegen in *Gastvrijheid*, het boek van Chris Keulemans dat ik onlangs las. Hij leidt het verhaal in door te zeggen dat het ontstond in een cultuur in een droog en onherbergzaam landschap, waarin reizigers afhankelijk waren van water, voedsel en onderdak. In samenvatting vertelt Keulemans het als volgt: “De deuren van Ibrahims huis stonden naar alle kanten open. Toen hij op een dag drie reizigers zag naderen liep hij ze tegemoet. ‘Ik ken u niet,’ stelde hij vast. ‘U bent welkom.’ Hij nam ze mee naar binnen, liet ze de voeten

FOTO
KINDEL

wassen en zette ze, nog voor hij wist hoe ze heetten en wat ze hierheen voerde, een gebraden kalf voor. Ze mochten blijven slapen, en toen het de volgende dag tijd was om te vertrekken liep hij een stuk met ze mee voordat hij afscheid nam” (p. 22). De aanbeveling die volgens hem hieruit volgt is dat bezoekers, aangekondigd of niet, altijd welkom zijn – ook onbekenden of ongelovigen. Je biedt ze een plaats om te rusten, voedsel, toont belangstelling en neemt de tijd. Helemaal in het begin van zijn boek heeft Keulemans hiermee de toon al gezet.

TIJD VAN EENZAAMHEID

Het bijzondere aan *Gastvrijheid* is dat het geschreven werd in een tijd waarin we helemaal geen gasten mochten ontvangen of bij mensen op bezoek konden gaan: tijdens de coronapandemie, toen bijna overal een *lockdown* van kracht was. En precies in deze periode, door veel mensen ervaren als een tijd van eenzaamheid, wijdt Keulemans zich aan het schrijven van zijn boek. Uit gemis van al die bezoeken van en aan vrienden en vreemden? Of omdat hij nu simpelweg de tijd heeft om te reflecteren en zijn ervaringen en ideeën uit te werken? Het is in elk geval een opmerkelijke *timing*, en het levert een opmerkelijk boek op. Hij schrijft een persoonlijk verhaal, maar niet als een doorlopend relaas. Het zijn fragmenten, herinneringen, anekdotes, over te gast zijn, of over gasten ontvangen in je eigen huis. Ervaringen genoeg: Keulemans reisde veel voor werk en vriendschap en verhuisde (zo meldt de flaptekst) in zijn leven dertig keer. Uit al die persoonlijke belevenissen destilleert hij zijn visie op wat gastvrijheid inhoudt, wat het kan en zou moeten zijn. De eerder genoemde bijbelpassages komen allemaal wel ergens terug. Dat wil zeggen: de ideeën ervan, enkel aan Ibrahim/Abraham wordt letterlijk gerefereerd.

HUISREGELS

Redelijk vooraan in het boek staan ‘mijn huisregels voor gastvrijheid’, een opsomming van twaalf regels die de auteur poneert. Sommige liggen redelijk voor de hand, andere begrijp je niet meteen. Hij zegt bijvoorbeeld: “Er is nooit te weinig. Het moment dat de borden en glazen van de gasten niet kunnen worden bijgevuld komt eenvoudig niet voor. Desnoods doe je het licht uit.” Een vreemde uitspraak, die verderop in het boek volledig helder wordt in een van de scènes die hij je voorschotelt. Dat geldt ook voor de andere elf. Een mooie vond ik “Overhandig de sleutel van je huis”, omdat daar zoveel vertrouwen uit spreekt: jij zorgt goed voor je gast, hij (of zij) zorgt goed voor jouw spullen. In tijden waarin gastvrijheid verre van vanzelfsprekend lijkt, is wat

Keulemans schrijft een verademing om te lezen: zo kan het dus ook. Want: “Het gaat om doorgeven. Van jou naar mij naar de volgende naar iemand aan de andere kant van de wereld. Gastvrijheid is geen ruilhandel.” Geven en niets terug verwachten, al weer zo’n Bijbels beeld.

DE VREEMDE IN ONS MIDDEN

Het klinkt soms bijna te mooi om waar te zijn, maar iedereen die ooit, zoals ikzelf, ergens gastvrij ontvangen is – zomaar, om niet – weet dat het kan en hoe betekenisvol het is. Als totaal onbekende een stoel, een bed en eten aangeboden krijgen, het is een diepe ervaring van gezien en vertrouwd worden. We zijn het niet meer gewend, hebben gastvrijheid geïnstitutionaliseerd. We hebben een heel apparaat opgetuigd van organisaties die vreemdelingen en vluchtelingen opvangen en herbergen, met nachtverblijven voor daklozen en dergelijke. We durven niet meer zomaar vreemden toe te laten in ons huis, ons leven. Maar hiermee beroven we onszelf ook van onbetaalbare en onvergetelijke ervaringen en verhalen. Het boek staat er vol van, en maakte me blij. De alledaagse rauwe werkelijkheid, denk aan Ter Apel, zien we ‘s avonds weer op tv.

Nog een citaat: “Het zit heel diep in mensen, dat je bezoekers zonder meer ontvangt, wat er ook verder aan de hand is. Het begon als pragmatiek, in de woestijn. (...) Het werd een traditie die onvervreemdbaar deel uitmaakte van de cultuur. En nu is het iets wat het midden houdt tussen overtuiging en routine. Niet bij iedereen, niet overal op de wereldkaart staan donkerrode stippen. Maar toch” (p.90).

We moeten er dus maar op vertrouwen dat er hier en daar toch plaats is in de herberg. ●

CHRIS KEULEMANS: *GASTVRIJHEID*. UITG. JURGEN MAAS, 2021, 244 BLZ.; € 22,99

Vrede **OP** **AARDE**

Wie was Jezus? We hebben alleen wat verzamelde herinneringen over hem. Men is tegen hem opgelopen. Eindelijk een mens. En wat voor één! Alles klopte bij hem, zowel in zijn aandacht voor de zwaksten – die hij niet in een slachtofferrol plaatste, maar ruimte van leven gaf – als ook in zijn kritiek op de mannen met macht – die hij niet in een verdomhoekje zette, maar aansprak op hun menselijkheid. Hij had er een bijzonder talent voor, zoals je dat kunt hebben bij iemand die iets heel goed kan: meubels maken bijvoorbeeld om maar bij Jezus te blijven, hij was van huis uit tenslotte timmerman. Hij had geleerd zorgvuldig met materiaal om te gaan om er iets heel moois van te maken en er daardoor bovenuit te stijgen. Zo ging hij ook om met mensen. Groots. Onvergetelijk.

Met Kerst gedenken wij hem en vieren we zijn geboortedag.

Wat Jezus voor ogen stond was een wereld in vrede. Een droom, geworteld in de geschiedenis van zijn volk en van de God van dat volk, een bevrijder, een alternatief voor de

heersende goden en machten. Tijdens zijn openbare leven trok hij vooral rond in het buitengewest Galilea, met een arme bevolking, schuilplaats voor gevluchte slaven en gedeserteerde Romeinse soldaten,

broedplaats van verzet. Jezus wist met zijn charisma een rijke landeigenaar te bewegen op zijn landgoed een massabijeenkomst te mogen houden om de bevolking van de hele omgeving op brood en vis te trakteren. Sommige volgelingen drongen er bij hem op aan zich aan te sluiten bij een verzetsbeweging, maar Jezus wees dit af. Geen geweld, liever bidden en volharden in geloof, hoop en liefde. Hij leerde hun een gebed, waarin hij uitsprak waar het hem ten diepste om ging, hoe hij tegen de wereld aankeek en waar zijn inspiratiebron lag.

EEN GEBED IN OORLOGSTIJD

‘De wereld is altijd gevaarlijk en chaotisch geweest,’ zei Jezus, ‘maar zo lang de mensheid bestaat, al vanaf het allereerste begin, is er een droom geweest: dat het anders kan, dat natuurkrachten en geweldenaars bedwongen kunnen worden, dat vanuit de duisternis van het bestaan een menselijke samenleving tevoorschijn kan komen waarin het voor iedereen goed wonen zal zijn. Denkers en dichters van alle tijden hebben erover gesproken en gezongen, ze zijn tegengewerkt en gedood, maar dan kwamen er weer anderen die de droom levend hielden, en soms ging het er iets rechtvaardiger en menselijker aan toe op aarde. Voor een tijd, want er kwam steeds weer onderdrukking zodat de gedachte opkwam dat er wel een *kwaadaardige intelligentie* moest zijn die de wereld beheerste, een duivel. Niet dat die bestaat, ik wil jullie niet bang maken, daar geloof ik niets van, maar soms ziet het ernaar uit alsóf hij bestaat en chaos scheidt en mensen tegen elkaar opstoot. En wat mooi en goed had moeten zijn, een mensheid in vrede, alles voor allen, een samenleving met brood genoeg voor iedereen, werd een verwarrend toneel van geweld en onderdrukking.

Daarom zijn wij hier vandaag bij elkaar: mensen met verlangen naar een andere wereld, we bidden en zuchten, we willen het wel uitschreeuwen:

“Laat het gebeuren, *Vader daarboven, abba, we houden van je, scheur de hemel open, kom naar ons toe met jouw anti-Romeinse rijk*. Want dat is immers *jouw wil*: een heel ander leven dan we nu hebben, de opheffing van alle toestanden waarin mensen geknecht en veracht worden, een bestaan waarin we *iedere dag brood* hebben. Niet zoals nu, dat we ons afvragen of er voor morgen nog wel iets is, dat we tegen elkaar zeggen:

*Mensen in vrede, alles voor allen, een samenleving met brood
genoeg voor iedereen, werd een verwarrend toneel van
geweld en onderdrukking*

‘laten we dát stukje bewaren, eet het niet nu op, we zijn arm, we kunnen niet wat de rijken doen, die hun broodbolletjes gedachteloos in het winkelkarretje gooien.’ Maar meteen voelen we ons dan ook weer *schuldig* door zo te praten, door nauwelijks te geloven dat we uit onze ellende bevrijd zullen worden. En daarom zuchten we: *maak ons los* uit die knoop van twijfel en ongelof zodat we weer moed krijgen en ook naar elkaar toe vriendelijker worden. We zijn vaak zo slordig en gaan onaardig met elkaar om, open ons voor elkaar, allemaal mensen in hetzelfde schuitje. Ook die Romeinse soldaat die zo ruw tegen ons doet, ook hij, *in hetzelfde schuitje als wij*, een huurling, een arme drommel die zich verkocht heeft aan het leger om maar niet van ellende om te komen en nu zijn frustratie op ons afreageert. Help ons om de aansluiting met de ellende en de wanhoop van de rest van de wereld niet te missen, *niet in onszelf te blijven wroeten*, maar oog te blijven houden op het visioen van de nieuwe wereld, *jouw koninkrijk* voor alle armen en verdrukten. Met de keizer is het wat anders, die moet verdwijnen, met geweld of zonder, we zijn daar niet uit. *Laat ons niet in verzoeking komen* om kwaad te doen, ook niet in ons verzet tegen gewetenloos kwaad, maar misschien moet dat toch, soms; of daar *vergeving* voor is, weten we niet, het zal altijd wel aan ons blijven vreten. Nee, hij bestaat niet, *de duivel*, maar soms lijkt hij ons in zijn greep te hebben. Gewetenloze mensen hebben daar geen moeite mee, dictators en criminelen, ze kennen geen taboes, maar wij die het goede willen wel en toch gebeurt het: je doet iets wat je nooit had willen doen. *Zo bidden en zuchten wij, mensen met hoop en verlangen naar uw Rijk.*”

EEN INNIG ENGAGEMENT

Dit alles wil ik jullie zeggen vandaag. Dit is mijn boodschap. Vanaf nu begin ik aan een tocht door het hele land. Maar ik kom bij jullie terug, hier is mijn thuisbasis, bij de stensjouwers, de zandgravers en houthakkers, bij de dagloners, de schoonmaaksters en de krijgsgevangenen uit andere volken, die gedwongen zijn om de keizer te dienen. Met minachting worden jullie bejegend, terwijl zonder jullie het Romeinse Rijk ineen zou storten. We leven in een tijd van oorlog en bezetting, maar we zijn op weg naar een tijd van vrede en gerechtigheid, een wereld heel anders dan deze verschrik-

kelijke wereld. Dat moeten jullie voor ogen houden. Het komt als een geschenk uit de hemel. Het gaat alle grenzen over, ook die van godsdiensten en partijen. Eens heb ik 'ja' gezegd tegen iemand die mij riep om deze weg te gaan. Wie het was? Ik heb er wel twintig namen voor. Maar het liefst zeg ik *Vader*, want het is een ervaring van volwassenheid en mondigheid. Met een vader kun je praten en overleggen, van mening verschillen en er toch uitkomen. Maar ook zeg ik graag met een woord uit ons Aramees dialect *Abba*, want het is een liefdesrelatie, een innige verhouding, zoals dat ook tussen mensen gaat als het goed is: een vader die niet te groot is om naar zijn kind te luisteren en een kind dat niet te klein is om zijn vader tegen te spreken, en zo groeien ze over en weer aan elkaar in menswording. Vader en papa. Moeder en mama. Als een innig engagement. Ik denk nu ook aan mijn eigen moeder, Maria, jullie kennen haar wel, een dappere vrouw, ze gaf me haar zegen en zong voor mij een lied: machtigen worden van hun troon gestoten en onderdrukten worden verhoogd. Ze zong het al voordat ik geboren was.'

Jezus trok hoogstens twee jaar het land door, toen was het voorbij. Hij werd gearresteerd en gekruisigd. Hij stierf met een schreeuw: '*Eli, Eli, lama sabachtani.*' Hij riep het in het Aramees, de taal van zijn landstreek: 'Mijn God, mijn God, waarom heb je mij in de steek gelaten?' Alsof hij zich wilde verontschuldigen tegenover zijn volk, dat hij te naïef was geweest, te gemakkelijk had gezegd dat de nieuwe wereld aanstaande was. Dat het nu voelde alsof het voor niets was geweest, dat hij niet doorhad dat de molens van de geschiedenis maar langzaam draaien, dat verandering tijd vraagt en volharding. 'Mijn God, waarom breekt de hemel niet open en kom je naar beneden?'

Jezus was ontgoocheld.

Dat zijn boodschap later toch weer is opgepakt en de wereld is overgegaan, mag een godswonder heten. Tot in onze tijd is die boodschap 'geseculariseerd' opgenomen in de hoofden en harten van de moderne mens, bij mensenrechtenorganisaties en vluchtelingenwerk, bij Artsen zonder Grenzen en vredesgroepen. Terwijl tegelijkertijd in synagoge, kerk en moskee, in vele vormen en gebeden, uit naam van een verscheurde mensheid geloofd en beleden wordt dat in de zinloosheid van het bestaan een presentie ervaren mag worden van Iemand groter dan wijzelf. Iemand die eens Mozes, Jezus en Mohammed geroepen heeft om een spoor van vrede, liefde en licht te trekken in de duisternis van een godvergeten wereld.

De kerstdagen zijn een jaarlijkse gelegenheid om ons daarvan bewust te worden en ons te laten inspireren om in dat spoor in het jaar dat voor ons ligt onze weg te vervolgen. ●

GRENZELOOS *geloven*

Hittestress en Oekraïne

Onverwacht voor mij geeft een arts-onderzoeker van de Erasmusuniversiteit een inleiding over de invloed van hitte op ouderen. Dat blijkt een onderzoek op Europees niveau te zijn. Met geselecteerde clientgroepen en kwalitatieve interviews. Zo zet je nu eenmaal goed onderzoek op. In Italië vindt een parallelonderzoek plaats. Opvallend is dat tamelijk veel ouderen de hitte in zekere zin eigenlijk wel prettig vinden, want de botten lijken gemakkelijker en beter te functioneren en de pijn is minder bij reumatische aandoeningen. Hittegolven zijn niet alleen maar negatief. Ik doe digitaal mee aan de herfstconferentie van Ingo's (internationale niet-gouvernementele organisaties) in Straatsburg, verbonden aan de Raad van Europa, waar een veelheid van onderwerpen voorbij komt. Onder andere bij deze commissie Gezondheid en Mensenrechten. Meer dan 300 ngo's zijn lid van deze conferentie en Mariënborg is onderdeel van het European Network Church On the Move. Met de spanjaarden Luis Angel Aguilar en Hugo Castelli en de Fransman Fernand Jehl, maken we delen van de conferentie mee. Ik had gepland er fysiek te zijn, maar mijn verantwoordelijkheid voor de Voedselbank Haaglanden houdt me (in de huidige voedselcrisis) in Nederland. In de volgende sessie doe ik een interventie, wat digitaal tamelijk ingewikkeld is en waarbij op de beurt moet worden gewacht. De spontaneïteit gaat er zo wel wat af. De Commissie Mensenrechten en Vluchtelingen doet rapport over de situatie in Europa. Het gaat veel over de *pushbacks* en de geschonden rechten. Ik bericht over de situatie in Nederland, de puinhoop in ter Apel en het falende beleid. Daarnaast de ondersteuning van de kerken die door het COA wekenlang is tegengehouden volgens Inlia. Het is opvallend dat de commissie enigszins verbaasd reageert en men wil graag weten hoe het zit. Nederland heeft deze schendingen blijkbaar aardig buiten het Europese circuit weten te houden. Aandacht voor de actualiteit is er zeker ook. De Oekraïense ambassadeur is uitgenodigd en hij wordt met een staand applaus van de fysiek aanwezige leden begroet. Hij pleit voor een op te zetten tribunaal voor oorlogsmisdaden begaan door Rusland. Dat is natuurlijk zeer terecht, want er komt steeds meer naar buiten. Maar het valt mij op dat het frame toch het uitsluitend

ondersteunen van Oekraïne is. Er is geen ruimte voor enige kritiek op Oekraïne op dit punt. Kijk bijvoorbeeld naar het met groot spektakel wegspeken van het rapport van Amnesty International over omstreden strijdmethoden. Met andere woorden, ik durf hier geen interventie over te plegen omdat de dominantie en het pro-Oekraïne-frame te groot zijn. De ministerraad heeft maanden geleden ook al Rusland uit de Raad van Europa gezet. Niet echt verstandig, want er moeten toch diplomatieke kanalen overblijven om ooit nog eens tot vrede te komen. Er bestond bijvoorbeeld een Europees burgemeestersoverleg waar Russische burgemeesters aan meededen. De laatste keer dat ik er fysiek was sprak ik ook een van hen. In de Raad is juist altijd sprake geweest van Europa als geheel, inclusief Rusland, omdat het geen politiek orgaan is. Tijdens de sessie moest ik constateren dat niemand meer over vrede, en hoe die te bereiken, spreekt. Een klein ondersteuningsprotest voor Iraanse vrouwen buiten de vergadering mag om veiligheidsredenen niet doorgaan. Ik weet niet hoe ik dit moet plaatsen. Je mist dan enorm de wandelgangen om erachter te komen wat de ware motieven rond veel zaken zijn.

Even terug naar de commissie Mensenrechten en Gezondheid, als hoopvolle afsluiting. Paolo Barnabo introduceert in Italië een soort groene competitie tussen scholen over wie het groenst is. Energieteams die met elkaar wedijveren, met ieder jaar aan het slot prijzen en een heus ontwikkelde smartmeter om te zien hoe ver je als school al staat. Het werkte (en werkt) als een tierelier. Ik vroeg informatie op over die smartmeter.

Tot slot wijs ik graag op het splinternieuwe BePart Participation Project. Men ontwikkelt een digitale kaart, waar hoopvolle en veelbelovende projecten op te vinden zijn rondom zoveel mogelijk thema's van de Raad van Europa. Gewoon je project er opzetten dus. Kijk eens op <https://bepartforum.org/> In april is de volgende sessie en ik hoop er dan weer fysiek te kunnen zijn, want je kunt zeggen wat je wil, maar Europa leeft.

Henk Baars

Steen

Verdriet kit al mijn krachten samen
 Zodat ik roerloos word als steen
 Heel mijn wezen wordt materie
 Een ondoordringbaar star mysterie
 O sla de rots opdat ik ween

M.Vasalis, uit: *Vergezichten en Gezichten*

TROOST

ALS JE AL MAANDENLANG GEEN LETTER OP PAPIER KRIJGT EN WEET DAT DE AFMATTENDE ZOMERHITTE DAAR NIET ALLEEN DE OORZAAK VAN IS, DAN WORDT HET LANGZAMERHAND TIJD OM DE KOE BIJ DE HORENS TE VATTEN.

Verdriet in mijn leven dat alle energie en levenslust opslokt. Niets nieuws overigens als je de leeftijd van de sterken hebt bereikt. *Troost*, het boek van schrijver en historicus Michael Ignatieff ligt binnen handbereik en is zo verbonden met mijn actuele situatie, dat ik het opensla, voor de zoveelste keer. Ik kreeg het op 8 april bij de allerlaatste ontmoeting met een vriendin. ‘Thuis uitpakken’, zei ze, nu ruim vier maanden geleden. Elf dagen later was ze er niet meer, na een bewonderenswaardig laatste traject, waarvan ze zelf de einddatum bepaalde. Intussen, opgeschrikt door de plotselinge dood van haar sportieve en ogenschijnlijk gezonde man, slaat het noodlot voor mij opnieuw toe. Nog dichterbij huis, een soul-mate, een reisgenoot door het leven, een vriendschap van een halve eeuw; de derde in een rij. Het toeval wil: geteisterd door dezelfde ziekte als mijn dierbare vriendin. ‘Niets aan te doen’, zegt de arts, ‘weken, misschien maanden...’ Leven zonder hoop!

Ik schets een beeld dat veel ouderen zullen herkennen. Heel

gewoon dus, om iemand kwijt te raken als je zelf tot de genoemde categorie behoort. Voor Marli Huyer, Filosoof des Vaderlands, is het vanzelfsprekend. Hoog tijd om in te zien dat het leven eindig is, lees ik in een kranteninterview. Misschien om de dure gezondheidszorg een handje te helpen. Mijn eigen filosofische inzichten gaan een andere richting uit. Niet het inwisselbare van ons mensen op de voorgrond, maar de onvervangbaarheid en uniciteit van elke persoon, waarbij leeftijd niet telt.

Ik klamp me vast aan het boek dat ik kreeg: *Troost, Als licht in donkere tijden*. Zou het helderheid kunnen brengen in een bezwaard gemoed, draagbaar maken wat ondraaglijk is?

Zeventien korte impressies, gekozen uit schrijvers, kunstenaars en componisten, chronologisch geordend. Een bont gezelschap, ook afzonderlijk te lezen. Ik lees ze bij tussenpozen. Het boek *Job* als openingszet. Voor een theoloog geen originele keuze. Ik zou het zelf verzinnen kunnen hebben, net als de *brieven van Paulus*, voor wie geloof alleen niet voldoende troost bood. En natuurlijk *Cicero over de dood van zijn dochter*, waar met stoïcijnse zelfbeheersing ‘woorden het moesten afleggen tegen de pijn van het leven’. Ik weet ervan, van heel nabij. Mijn eigen ouders verloren er drie. Mijn zus en broer allebei één. Geen optelsom van tragiek is bedoeld, maar verdriet dat nooit

overgaat. *Marcus Aurelius* komt langs, die beseft hoe kort de roem is op de kleine plek waarop wij leven. *Boethius* en *Dante* met hun *troostfilosofie*. *El Greco* brengt met een beroemd schilderij een waarheidsgetrouw beeld van het menselijk verlangen, de blijde zekerheid van de verlossing. Een gedachte die ik graag zou koesteren, maar die helaas zijn uitwerking verloren heeft. *Michel de Montaigne* verzoende zich met zijn leeftijd en met de loop van zijn leven.

“Verheven beschouwingen verliezen hun troostende kracht wanneer het lichaam de greep van de dood voelt”, zo lees ik en zie de realiteitswaarde daarvan in. “Onze grootste geruststelling is de liefde voor het leven zelf”, is de slotzin van deze bijdrage. Het stelt mij niet gerust.

“Filosofie biedt geen troost, maar menselijk gezelschap wel.” Het is *Hume* die dit zegt. Er is zeker iets van waar. Hij stierf zoals hij geleefd had, zonder vertroosting van het geloof, weten anderen. De visionair *Condorcet* wist met een vlucht in de toekomst te ontsnappen aan een dreigend heden. Zelfs *Karl Marx* met *Het Communistisch Manifest*, ontbreekt niet in de troostrij van grote namen. ‘Zijn wereld is een utopie waar troost niet meer nodig is’. De auteur ziet er net als ik weinig in en vraagt zich af of een wereld waar geen troost meer is, nog iemand aanspreekt.

Abraham Lincoln, een president die één was met de pijn van zijn volk, aldus *Ignatieff*. Hij zoekt de juiste woorden in een toespraak (1865) die er toe doet. Een burgeroorlog tussen broeders van Noord en Zuid. Na onvoorstelbaar bloedvergieten toch vrede sluiten. Hoe doe je dat? Sterven voor een heilige zaak, terwijl God aan beide kanten wordt aangeropen. *Lincolns* oplossing: gedeeld verdriet en gedeeld berouw moeten uiteindelijk verzoening brengen. Oekraïne, dringt zich op als ik dit lees. Een uitdagend pleidooi, ook om versteende nietszeggende woorden van onze christelijke traditie te herijken en ze nieuwe betekenis te geven.

En dan de muziek natuurlijk, waarin iets onzegbaars kan worden uitgedrukt. Een uitweg voor onze emoties. *Kindertotenlieder van Gustav Mahler*. Ik voel al tranen opwellen bij de Gregoriaanse klanken uit mijn kindertijd. Met de *Protestantse ethiek van Max Weber* over *Roeping* zonder de troost van het geloof, heb ik bijna alle onderwerpen benoemd en geproefd en kom ik zo langzamerhand in de huidige tijd terecht. *De troost van de getuigenis* van o.a. *Primo Levi*. *Zonder genade* van *Albert Camus’ la peste*. De laatste bijdragen nog niet gelezen. *Václav Havel*, *Leven in waarheid* en als sluitstuk *De goede dood* van *Saunders*, een naam die ik niet ken, maar waar ik wel benieuwd naar ben. Immers aan de dood valt niet te ontkomen.

“Filosofie biedt geen troost, maar menselijk gezelschap wel”

TROOS

Secuur heb ik alle namen, troostende opmerkingen en uitspraken aangestipt met potlood. Ik zal ze zeker nog eens langslopen. Conclusie: ik heb een verrijkend boek gelezen, dat veel lezers verdient. De citaten die ik gebruikte, de summiere aanduiding, het doet elke bijdrage tekort. Veel daarin wat ik niet wist, niet heb verwoord. Of ik ook getroost ben? Nee eigenlijk niet echt. Nog niet. Weten en kennen, ze gaan niet gelijk op met voelen.

Onder de titel op het schutblad van het boek dat me zo kostbaar is geworden, staan een paar handgeschreven zinnen; 1 april 2022, met een boodschap aan mij gericht. Een zinnetje wil ik prijsgeven. Het geldt niet alleen mij, maar kan, ook onuitgesproken, troostend zijn voor ieder van ons die worstelt met het gemis van een dierbare. Het staat er zo maar, of het niets is:

“Ik ben zo blij dat jij in mijn leven bent geweest.”

Voor mij is het alles. ●

Verdwenen woorden

U hebt, beste lezer, als u bij voorbeeld op de tv keek naar een spelprogramma, vast wel eens opgemerkt hoeveel termen en uitdrukkingen die voor mensen boven de zestig heel vertrouwd zijn, door jongeren niet meer worden gekend. Dat geldt zeker en in nog sterkere mate voor het kerkelijk jargon. Alle religies hebben zo hun eigen woorden en begrippen, en het is opvallend hoe met name de Rooms-Katholieke Kerk daar altijd heel sterk in is geweest. Onze Kerk was immers eeuwenlang een gesloten bastion met eigen regels, een eigen taal (het Latijn) en een eigen terminologie. Er zijn zelfs encyclopedieën verschenen die als enig onderwerp de Katholieke Kerk hadden.

Nu dat bastion opengebrouwen en in onze streken bijna afgebrouwen is, worden kerkelijke termen en uitdrukkingen uit de oude tijd, niet meer gekend. Wie weet nog wat het 'voorgeborchte' is? Vraag je kleinkind of zij of hij wel eens van een 'wijwaterbakje' heeft gehoord of van een 'rozenhoedje', hij of zij zal je aankijken met een blik van 'waar heb je het nu over?'

Wat zijn 'Quatertemperdagen'? Wat is een 'vroegmis' of wat zijn 'voetgebeden'? Er zijn ook kerkelijke termen die in het 'gewone' leven een hele andere betekenis hebben of hebben gekregen. Dat geeft soms opgetrokken wenkbrauwen bij hen die ze niet meer kennen. Zo werd ons vroeger wel geleerd dat iemand 'kinds' was en dat betekende dan 'dement'. Wat moet je dan denken van de 'Heilige Kindsheid'? Daar bedenk je toch geen missieactie bij? Ik heb onlangs iemand gesproken over de 'voortplanting'. Zij dacht aan kinderen krijgen, ik dacht aan de 'Voortplanting des Geloofs'. Als je vroeger in Amsterdam het katholieke meisjesweeshuis belde, dan kreeg je rechtstreeks de 'Voorzienigheid' aan de lijn. Zo zijn er nog meer verwarrende begrippen. 'Uitstelling' betekent in de gewone wereld dat je iets later gaat doen, in de kerk was dat het plaatsen van de monstrans bij het Lof. 'Kerkgang' was geen doorloopgedeelte in een kerk, maar de zuiveringsceremonie van een jonge moeder na de bevalling. Overigens vaak een gruwel voor onze moeders. 'Bediening' had niets met een restaurant te maken, maar met een naderend overlijden.

En zo kun je nog wel meer verzinnen. Al die woorden zijn verdwenen of hebben een andere betekenis gekregen. Soms leidt dat tot komische ontdekkingen. Laatst moest ik een Engelse religieuze tekst vertalen in het Nederlands. Af en toe consulteerde ik daarbij Google Translate.

De tekst ging over kloosterlijke gebruiken en de dagorde van monniken. Het officiële woord voor het koorgebed, *Officie*, kent Google Translate kennelijk niet. De vertaling van 'Night Office' leverde daar dus op dat de monniken zich om vier uur in de morgen naar het 'nachtkantoor' begaven.

Maar ach, de jonge generatie snapt dat allemaal niet meer en krijgt daarvoor van ons vast wel de 'absolutie'.

KERKELIJKE

MERK WAARDIG HEDEN

TEKST
WALTHER BURGERING
FOTO
JULIA VOLK

SYNODALE PAD LOOPT TOCH VAST IN KERKERS

Het lijkt even wennen voor de kerkprovincie om transparant te zijn over alles dat gelovigen, parochies en andere kerkbetrokken organisatievormen inleveren met het oog op de wereldwijde Synode van 2023. De Paus stelt vragen aan zijn grondpersoneel en verlangt verslaglegging via de gestroomlijnde burelen van de kerkprovincies, wereldwijd. De verslaglegging wordt publiek gedeeld en teruggekoppeld mede met het oog op een verder gesprek over de tien onderwerpen die de paus als dialoogthema's heeft uitgezet.

Eerlijk is eerlijk, de 'nationale synthese' is een knap staaltje werk. En met het voorlopige resultaat (te vinden op rkk.nl) mogen we nog niet eens ongelukkig zijn. Bisschoppen hebben geluisterd, belangrijke discussiepunten zijn opgeschreven en er is een poging gedaan tot 'onderscheiding'. Bij dit laatste gaat de bisschoppenconferentie mijns inziens wel een beetje onderuit en vervalt ze – helaas – in interpretatie, waardering en afserven in plaats van onderscheiding.

WAT STAAT ER IN HET RAPPORT VAN DE BISCHOPPENCONFERENTIE?

De nationale synthese voor de synode, zoals het genoemd wordt, met als thema 'Voor een synodale Kerk: communio, participatio, missio' is op 15 augustus jl. naar Rome gestuurd. De synthese is gemaakt op basis van de rapporten van de zeven bisdommen en het Militair Ordinariaat. En op basis van de reacties van tien landelijke katholieke organi-

saties, waaronder de bijdrage van de Mariëburgvereniging. De synthese beschrijft in deel 1 langs de lijnen van drie kernthema's de gekozen thema's: *Vieren*, *Medeverantwoordelijk voor missie* en *Dialogo in Kerk en samenleving*. Deel 2 bevat de onderscheiding, waarna conclusies volgen en het afsluitende hoofdstuk 'samen verder'.

De Nederlandse bisschoppen constateren dat aan de uitnodiging van paus Franciscus om in gesprek te gaan over het geloof, breed gehoor is gegeven. Zij benadrukken dat het synodaal proces niet is afgesloten met de inzending naar Rome van de Nederlandse synthese. Parochies, organisaties en groepen zetten gesprekken voort om "het geloof dat ons drijft bij elkaar aan te wakkeren, geïnspireerd door wat de Geest ons zegt." Ook de Mariëburgvereniging doet dit met een serie van drie geloofsgesprekken deze winter.

1. Vieren

Het document beschrijft dat voor velen vieringen momenten van bezinning en inkeer zijn, inspiratie geven en steun en troost bieden. Samen vieren helpt om de relatie met God, met Christus, te ontdekken en te verdiepen. 'Samen op reis' kan alleen als dat gebaseerd is op gemeenschappelijk luisteren naar het Woord en de viering van de eucharistie. Men vindt hierbij ook vorming belangrijk om een steeds beter besef te krijgen van de eucharistie.

Velen benadrukken dat er meerdere vormen van vieren zijn naast de eucharistie: schietgebedjes, kaarsjes aansteken, rozenkrans, getijdengebied, kruisweg lopen, wandelingen met gebedsmomenten, gebeden rond geloofsgesprekken en andere ontmoetingen. Voor velen is de eucharistie de meest vertrouwde vorm van vieren. Nieuwe gebeden geven soms meer inspiratie dan 'oude' gebeden. Men vindt in een goede inspirerende liturgie het contact met God.

Belangrijk is de taal waarin gebeden, gesproken en gezongen wordt. Er zijn ook gespreksdeelnemers die de voorgeschreven teksten in de officiële liturgie als hoogdravend en ontoegankelijk ervaren, niet uitnodigend voor buitenstaanders en nieuwkomers.

Daarnaast vond een aantal deelnemers het pijnlijk dat pastoraal werkers steeds minder zichtbaar zijn in de liturgie. Er is behoefte aan een gevarieerde liturgie, goede liederen, mooie muziek, verzorgde en verstaanbare homilieën, waarin verkondiging en maatschappelijke context met elkaar in verbinding worden gebracht. In deze vieringen hebben leken vaak een leidende rol; dat wordt als nabij ervaren en minder verheven dan de eucharistieviering. Een aantal kerkgangers wil graag meer actief meedoen tijdens de viering. Een aantal jongeren gaf aan het spirituele aspect van de kerk, het bidden en de stilte te waarderen. En Nederlandse en migrantengemeenschappen kunnen in de wijze van vieren van elkaar leren.

2. Medeverantwoordelijk voor missie

Veel gespreksdeelnemers willen leiders die naar mensen toe gaan en luisteren, en die hen op die weg voorgaan als opinieleiders. "Treed naar buiten, zoek aansluiting bij wat er leeft in de maatschappij; laat je zien en horen, ook in praatprogramma's in de media." Ook wordt erkend dat je als gelovige zelf *influencer* moet zijn, net als Jezus in zijn tijd.

De afname van de aantallen priesters, diakens en pastoraal werkers, vrijwilligers en kerkgangers, van financiën en van gebouwen vraagt om een duidelijk bewustzijn van de missie en hechte onderlinge samenwerking. Gedoopten moeten meer bewust gemaakt worden van hun verantwoordelijkheid voor de missie, en niet afwachten wat er 'van bovenaf' wordt gevraagd.

Vele katholieken zijn sprakeloos. Ze vinden het moeilijk hun geloof en missie onder woorden te brengen. Er wordt gevraagd om meer catechese en meer geloofsgesprekken, vooral ook voor jongeren om de relatie met God te ontdekken. Er is een grote behoefte aan dialoog en uitwisseling over geloofszaken, diepgaande gesprekken over de zaken die ons drijven en inspireren.

Caritas en oecumene

De missie van Rome en de Nederlandse bisschoppen lijkt voor een aantal deelnemers aan de gesprekken een andere missie dan die vanuit de gemeenschap wordt ervaren. Een groep deelnemers geeft aan zich 'verweesd' te voelen, het gevoel te hebben, dat onze Kerk niet mee-evolueert met maatschappelijke ontwikkelingen. Velen

waarschuwen dat de Kerk te veel met zichzelf bezig is en haar plaats in de wereld veronachtzaamt en zich zo van de gelovigen en van de buitenwereld vervreemdt. Veel parochianen zijn zichtbaar in hun daden of door aanwezig te zijn: in luisteren naar elkaar en in de zorg voor elkaar. Op meerdere plaatsen werkt *caritas* in oecumenisch verband aan projecten. Jongeren vinden concrete voorbeelden van de dienende inzet van de Kerk inspirerend.

Een inclusieve kerk

Veel deelnemers in de gesprekken verlangen naar een Kerk die toegankelijk is. Iedereen moet kunnen ervaren dat hij of zij welkom is. De Kerk moet veel actiever openstaan voor nieuwkomers en contact leggen met jongeren en met zoekers en er meer zijn voor mensen aan de rand. Missie, uitgaan naar de ander en uitdragen, betekent ook luisteren, openstaan voor andere geluiden en meningen. Bevorder een toegankelijke Kerk door ontmoeting, laagdrempelige activiteiten, dialoogactiviteiten met divers samengestelde groepen, gelijkwaardigheid, met betrokkenheid van vrijwilligers in liturgie, diaconie en catechese en met toerusting.

Men ervaart een gebrek aan acceptatie van en ruimte voor diversiteit van mensen. Dat zien vele gelovigen als een ernstige hindernis voor de missie van de Kerk en veelal ook als tegenstrijdig met de liefde van God. Zij vinden dat de kerkelijke moraal te strikt wordt geïnterpreteerd. Bied een uitgestoken hand aan degenen die zijn gescheiden en hertrouwd, aan lesbiënnes en homoseksuelen.

Er is behoefte aan een gevarieerde liturgie, goede liederen, mooie muziek, verstaanbare homilieën, waarin verkondiging en maatschappelijke context met elkaar in verbinding worden gebracht

3. *Dialogo in kerk en samenleving*

Men vraagt om verder groeiende gelijkheid en evenwicht tussen vrouwen en mannen in de kerk en om de zichtbaarheid van vrouwen te vergroten. Dit is inclusief deelname door vrouwen in bestuursorganen, in de zending van de Kerk en ook bij het altaar. Een aantal vrouwen pleit voor theologisch onderzoek en gesprek over de toelating van vrouwen tot de opleiding tot diaken. Velen zoeken naar verbinding. Men ziet de Kerk ook als een platform van mensen die zoeken naar eenheid in de wereld. Men verlangt naar samenwerking met andersgelovigen en alle mensen van goede wil, om gerechtigheid en vrede in de wereld te bevorderen.

Bijdrage aan de samenleving

Een veel gehoorde constatering in de gesprekken is de afwezigheid van de Kerk in het publieke debat. Men vindt dat de Kerk te veel bezig is geweest met haar klerikale taak en hierdoor het gesprek kwijt is geraakt met de maatschappij. Men constateert dat de katholieke Kerk niet meer in het centrum van de samenleving staat. Er is een groeiende kloof ontstaan tussen Kerk en samenleving, vooral als het gaat over ethische standpunten. Door schaamte over seksueel misbruik, standpunten over vrouwen in de Kerk, de positie van pastoraal werkers, homoseksualiteit, abortus, euthanasie, huwelijk en echtscheiding, haken katholieken af of dragen hun geloof niet snel uit in de dialoog en het maatschappelijke debat. De Kerk heeft volgens velen de laatste decennia slechts beperkt als moreel kompas kunnen dienen voor kerk en samenleving vooral vanwege het seksueel misbruikschandaal. De synodale gesprekken over dialoog leggen het verlangen bloot naar gemeenschap en verbondenheid met elkaar, naar een geloofsgemeenschap die voedend is en ruimte geeft aan diversiteit. De roep om plaatsen van ontmoeting met en bemoediging van elkaar klinkt luid en duidelijk.

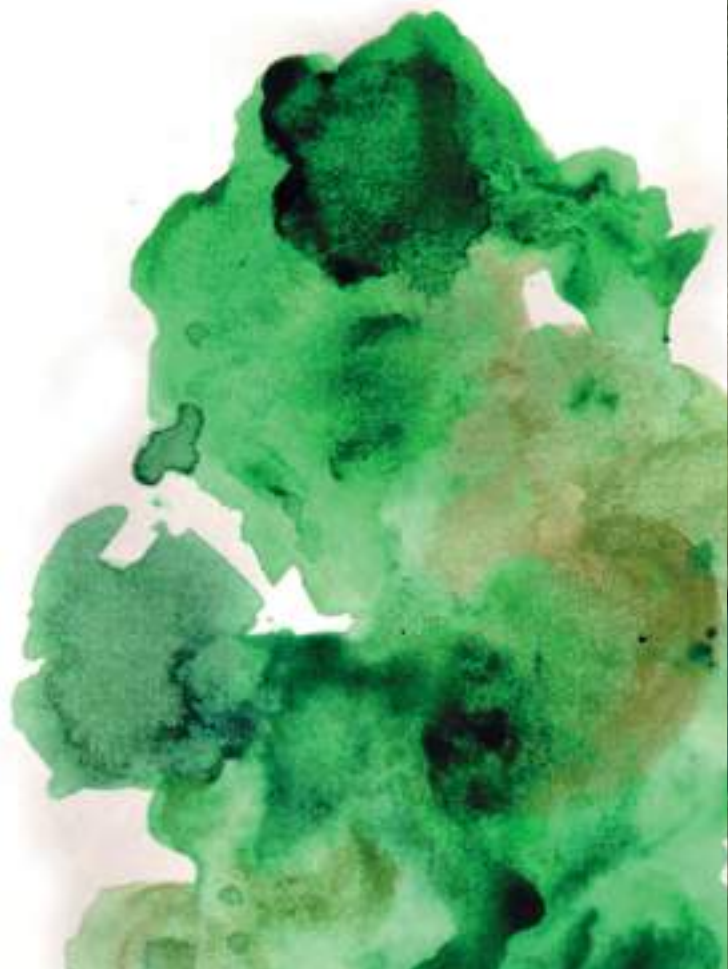
Wat goed is aan deze nationale synthese, is dat kerkelijk heikle punten nu eens op tafel liggen in plaats van er te worden ondergeschoven. De bisschoppenconferentie heeft niet geschuwd man en paard te noemen. Daarmee zijn de problemen nog niet opgelost, maar wel een stap verder gebracht. Of voor Nederland belangrijke issues het einddocument halen, valt natuurlijk te betwijfelen. In een wereldkerk werken – naast de kracht van de heilige Geest – altijd nog de krachten van traditiegetrouwe lobbyisten uit verschillende continenten. Toch zullen enkele genoemde

onderwerpen wel boven tafel blijven, dankzij of ondanks onze bisschoppenconferentie.

Daarnaast buigen de bisschoppen wel makkelijk de meeste onderwerpen naar de hun geëigende aanpak en halen daarmee de angel uit de aanklachten, verwijten, vragen om verandering en/of aanpassing van kerkelijke programma's. Echte dialoog vraagt om echt luisteren. Echt luisteren vergt ook de wil om te veranderen. Echter, de 'kerkerlijke' kaders bepalen vanaf het begin van het hoofdstuk 'Onderscheiding' hoe de inbreng van het grondpersoneel gelezen dient te worden. Daarmee wordt iedere dialoog tenietgedaan. Dat is jammer, want de tekst was zo herkenbaar in zijn openheid en duidelijkheid wat mensen, groepen en onderdelen van de Nederlandse kerk zouden willen in en van de katholieke kerk.

SAMEN VERDER

De bisschoppen sluiten inclusief af: "Christus heeft zijn hand op ieder van ons gelegd. Dat vormt het geestelijk fundament om elkaar vast te houden, te accepteren en een gemeenschap van geloof en liefde te bouwen. In alle verscheidenheid zijn wij, in de kracht van Gods geest, samen op weg om het evangelie van Jezus Christus zichtbaar te maken in de wereld van vandaag." Daar moeten we ons dan maar aan vasthouden. ●

RIKY SCHUT-HAKVOORT STUURDE EEN REACTIE NAAR AANLEIDING VAN HET ARTIKEL 'INVLOEDEN REIKEN VERDER DAN EFFECTEN' VAN BERMA KLEIN GOLDEWIJK IN MARIËNBURG MAGAZINE 4, OVER VROUWEN IN HET SYNODALE PROCES. HAAR REACTIE KWAM VOORT UIT HAAR EERDER GESCHREVEN BRIEF AAN DE PAUS, DIE ZE MEESTUURDE EN DIE WE BIJGAAND PLAATSEN.

Een brief aan de paus

Venray, 8 juli 2021

Aan **Zijne Heiligheid paus Franciscus**
Apostolisch Paleis, Vaticaanstad

Geachte paus Franciscus,

Als lid van de katholieke kerk, heb ik met bewondering en veel aandacht kennis genomen van uw laatste encycliek *Fratelli tutti*. Hierin pleit u voor het openstaan naar medemensen, waarin u aangeeft op zoek te gaan met de mensheid naar een herwaardering van ware broederschap tussen alle mensen, mannen en vrouwen.

U verwijst in dit schrijven met nadruk naar de zeventig jaar geleden door de Verenigde Naties uitgeroepen Universele verklaring van de mensenrechten. En u doet een oproep tot gelijke waardigheid van alle mensen en erkenning en bevordering van de mensenrechten.

Met verbijstering heb ik dan ook het bericht gelezen over de wijding van vrouwen in de oud-katholieke kerk Nederland. Hierbij wordt in het kerkelijk recht het toedienen van het wijdingssacrament aan een vrouw expliciet een misdrijf genoemd. "Zowel de persoon die een vrouw een sacramentele wijding toedient als de vrouw die de wijding ontvangt, lopen excommunicatie op." Dit zou geschreven staan in het nieuwe Boek Zes van de *Codex van Canoniek Recht* dat door u in december a.s. van kracht gaat worden.

Dit bericht is volkomen in strijd met de erkenning van vrouwenrechten. Namelijk in het jaar 2016 is de ratificatie van het VN-Verdrag over uitbannen en achterstelling van vrouwen door 189 landen ondertekend. Mijn vraag is of het Vaticaan dit heeft ondertekend of het streven ernaar heeft?

Bij deze zou ik u willen vragen om het recht om vrouwen tot het priesterschap toe te laten te willen bevorderen. Zij mogen als gelijkwaardige mensen niet uitgesloten worden en zij willen hierin graag een gelijke positie en verantwoordelijkheid.

Het Vaticaan kan naar mijn inzien een voorbeeldrol vervullen op het brede terrein waar vrouwen wereldwijd met discriminatie en achterstelling te maken hebben.

Mogen u en ik van elkaar leren over uitsluiting van vrouwen en dat dit onrechtvaardig is. Dit door te luisteren naar elkaar en verbinding te leggen over grenzen heen, zodat de pijn en het verdriet over achterstelling van mensen wordt weggenomen en naar oplossingen wordt gezocht. Laten we dit samen doen door te zoeken naar ruimte en bevrijding, en omdat zoals u in uw Encycliek benoemt: 'De dromen over het leven samen worden gebouwd.'

Met hartelijke groet,

Riky Schut-Hakvoort | Venray (Nederland)

HUUB SCHUMACHER

OM TOT EEN ECHTE GEBOORTE TE KOMEN

Wat hadden wij het, tweede helft jaren 50, in onze kleinseminatietijd moeilijk om niet in de lach te schieten, wanneer we als 12/13-jarigen op verkennerskamp elke morgen in de altaartent onze priester-hopman diep gebogen over de hostie zagen zwoegen met de consecratiewoorden: 'Hhhoooooccc èèèèssstttt eniiiiimm corrrppuuusss meeeuuuumm!' Tot op vandaag is dit nog steeds een dierbare herinnering aan het Rijke Roomsche Leven waarin je nog net even kopje onder geduwd bent geweest.

Blijkbaar was het voor hem toen zó, dat in het geval van de instellingswoorden, alle letters van elk woord precies moesten worden uitgesproken, want anders... o wee... kwam Christus er niet in tegenwoordig. Hoe belangrijk ikzelf die instellingswoorden ook vind, op de manier van onze toenmalige priester-hopman ga ik er echt niet mee om en dat zal te maken hebben met het feit dat je zelf in een inmiddels verder ontwikkelde theologie bent opgevoed. Want vergeet niet, we zijn wat het denken over dit soort zaken betreft weer 60 jaren verder.

Tenminste, dat dacht ik... want wat schetst mijn verbazing! Toen ik halverwege deze zomer op een 'vrije' zaterdagavond in een nabije parochiekerk belandde, stond ik ineens weer in die altaartent van 60 jaar terug. De voorganger was een vervanger en nog wel een pastoor-deken. Voor huidige begrippen een nog 'jonge priester'. Hij gedroeg zich ook vlotjes en jeugdig... tot aan het moment van de instellingswoorden. Ineens begon hij zich heel diep over de hostie te buigen; zei heel zacht en overdreven langzaam de instellingswoorden. Daarna een kniebuiging die o zo lang duurde en toen een heel langgerekte stille opheffing waarbij hij van onderaf alsmaar strak bleef staren naar de heilige hostie daarboven tussen zijn handen...

Hoe dit nu nog kan bestaan? Van alle kanten voel je vanuit welke theologische opleiding zo'n man voortkomt. Jammer, denk ik dan, dat zo'n voorganger qua denken hierover niet verder ontwikkeld is en van nieuwe theologie geen kaas heeft gegeten.

Is het dan vreemd dat ik, bij het uitgaan van de kerk, op het kerkplein de drie caféterrassen bomvol met mensen zie zitten, die aan de manier van denken zoals die in het kerkgebouw waar ik zojuist had geprobeerd mee te vieren, geen enkele boodschap hebben! Wat daar gebeurt, moet voor hen iets vreemds, raars en onbegrijpelijks zijn, ver verwijderd van hun eigen belevingswereld!

Of dat aan hen ligt? Ik vermoed dat het meer ligt aan de wereldvreemdheid van zo'n pastor. In plaats van een theologische opleiding genoten te hebben die voortbouwt op de geest van het Tweede Vaticaans Concilie waarin bij het onderwerp Eucharistie toch vooral het accent gelegd wordt op de maaltijdgedachte van de viering en niet langer alleen maar op het offerkarakter, blijkt deze priester daar geen weet van te hebben. Misschien is hij er in de opleiding niet op gewezen en zélf heeft hij er blijkbaar ook nooit iets over gelezen. Eigentijdse theologische literatuur – zoals *Onzeker weten* (Rikko Voorberg), om maar eens 'n boek te noemen – die je gevoelig maakt voor de huidige tijdgeest en probeert je handvatten te geven om met Eucharistie zó om te gaan, dat zij het hart van de moderne mens kan raken... voor pastoor-deken blijft deze literatuur een gesloten boek.

Een aantal mensen zal zich thuis voelen bij pastoor-deken maar intussen blijft de immens grote groep op dit moment op het terras ontheemd achter, prooi voor ideologen en complotdenkers want zoals 'de dwaas' van Nietzsche het al zei: als mensen met hun spons God van de hemelkoepel hebben weggeveegd, gaan ze hun eigen interesses, zoals carrière, geld enz., tot god maken.

Is het misschien daarom niet noodzakelijk om kennis te nemen van moderne theologen zoals een Drewermann, een Rollins, een Caputo e.a. Dankzij hun denken neemt je eerbied voor de instellingswoorden alleen maar toe, maar ga je er juist zo anders mee om dan pastoor-deken. Ook hem wens ik die omgang hartstochtelijk toe. Wanneer pastoor-deken open zou staan voor die denkwijze, dan zou de geboorte waarnaar we op weg zijn met Kerstmis, misschien een echte geboorte zijn.

CO
LU
MN.